

**Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний університет бізнесу і права»**

Методичні рекомендації

**з розробки освітньо-професійних і
освітньо-наукових програм та навчальних планів
першого і другого рівнів вищої освіти**

Схвалено Вченою радою
ПВНЗ «Міжнародний університет
бізнесу і права»
(протокол № 9 від 25.05.2018 р.)

Введено в дію наказом ректора
ПВНЗ «Міжнародний університет
бізнесу і права»
(від 25.05. 2018р.)

ЗМІСТ

Основні терміни	4
Загальні положення	7
Розділ I. Розробка освітньо-професійних та освітньо - наукових програм	8
1.1.Визначення профілю програми	8
1.2.Зміст профілю програми	8
1.3.Методологія побудови освітніх програм	12
1.4.Компетентності та результати навчання	13
1.5.Формування програмних компетентностей	14
1.6.Формулювання результатів навчання	15
1.7.Узгодження елементів освітньої програми	17
Розділ II . Розробка навчальних планів	19
ДОДАТОК 1. Титульний аркуш освітньої програми	27
ДОДАТОК 2. Передмова освітньої програми	28
ДОДАТОК 3. Формування профілю освітньо-професійної програми	29
ДОДАТОК 4. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність	36
ДОДАТОК 5. Форми атестації здобувачів вищої освіти	37
ДОДАТОК 6.Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми	38
ДОДАТОК 7. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми	39
ДОДАТОК 8. Приблизний перелік загальних компетентностей (Tuning, 2012)	40
ДОДАТОК 9. Витяг з додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»	41
ДОДАТОК 10. Розподіл кредитних обсягів модулів/дисциплін в освітньо- професійній програмі другого рівня вищої освіти - магістр наук (90 кредитів ECTS –1 рік 4 місяці	44

Основні терміни

Вища освіта - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Вищий навчальний заклад - окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей

Академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом.

Акредитація освітньої програми - оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності вищого навчального закладу за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти; спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання; досягнення заявлених у програмі результатів навчання.

Галузь знань - основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ECTS) - система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.

Кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту.

Компетентність - динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно

здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Навчальний план – нормативний документ, що визначає склад навчальних предметів, що вивчаються у навчальному закладі, їх розподіл за роками навчання, тижнева і річна кількість часу, відведеного на кожен навчальний предмет, і в зв'язку з цим структуру навчального року. Навчальний план – це сертифікат навчального закладу. Він складається у відповідності з наступними принципами: опора на досягнення науки, облік санітарно-гігієнічних норм, предметність, віковий підхід, забезпечення цілей кожного освітнього рівня, спадкоємність, оптимальність розташування навчальних предметів за роками навчання, поєднання обов'язкових і варіативних предметів та видів занять.

Навчальна програма – документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми підготовки, її зміст, послідовність і організаційні форми вивчення навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь студентів.

Програмні результати навчання - узгоджений перелік із 15-20 визначень, які пояснюють, що студент повинен знати, розуміти та бути здатний виконувати після успішного завершення освітньої програми;

Програмні компетентності - найважливіші компетентності, що визначають фахову специфіку програми та включаються до профілю програми. Передбачається, що програмні компетентності однакових освітніх програм у різних університетах мають бути подібними чи порівнюваними між собою.

Компетентнісний підхід - підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей. Компетентнісний підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим.

Кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі - кредит ECTS) - одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ECTS становить 30 годин. Навантаження одного навчального року навчання становить 60 кредитів ECTS.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) - один з органів управління у сфері вищої освіти, який є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року Агенство перебрало на себе певні регуляторні та контрольні функції Міністерства освіти і науки України; замінив Вищу атестаційну комісію (ВАК) та Державну акредитаційну комісію (ДАК).

Ліцензування - процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності.

Освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма - система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ECTS, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

Результати навчання - сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Робоча навчальна програма дисципліни - нормативний документ вищого навчального закладу, який складається для кожної навчальної дисципліни, що входить до освітньо-професійної програми та навчального плану. Вона містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю. Складовими робочої програми є: тематичний план, пакет методичних матеріалів для здійснення поточного і підсумкового контролю, перелік навчально-методичної літератури, засобів наочності, технічних засобів навчання тощо.

Спеціальність - складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

Спеціалізація - складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає *профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки* здобувачів вищої та післядипломної освіти.

Якість вищої освіти - рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

Якість надання освітніх послуг - процес навчання або сукупність освітньо-виховних процесів, специфічний товар, соціальне або економічне благо, вид або продукт діяльності, комплекс пов'язаних послуг вищого навчального закладу, система знань і вмінь тощо

Якість освітньої діяльності - рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань.

Загальні положення

Формування певної освітньої програми передбачає визначення таких компонентів:

- обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Орієнтація на компетентнісний підхід передбачає вироблення узгоджених вимог, виражених в термінах результатів навчання та компетентностей з предметних галузей, необхідних для забезпечення порівнянності, сумісності та прозорості програм.

Компетентності випускників визначаються на підставі видів і завдань професійної діяльності і виражаються мовою, зрозумілою роботодавцю. Виділяють загальні або ключові компетентності, що є необхідними для будь-якого виду професійної діяльності, та фахові компетентності, що є визначальними лише для даної спеціальності.

Результати навчання є своєрідним індикатором поступово набутих студентом компетентностей і формулюються професорсько-викладацьким складом на рівні освітньої програми та на рівні окремої дисципліни / модуля .

Організаційно-принциповими ознаками освітніх програм, орієнтованих на результати навчання та компетентності, мають бути ступінь програми і кваліфікація, які повинні описуватись з точки зору обсягів роботи, рівня, результатів навчання, компетентностей та профілю.

Профіль освітньої програми – це короткий (до 4 сторінок) документ, що стандартизовано представляє інформацію про освітню програму.

На підставі освітньої (освітньо-професійної або освітньо-наукової) програми певної спеціальності розробляється *навчальний план*, який визначає перелік та обсяги навчальних дисциплін у кредитах ECTS, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Перелік дисциплін навчального плану формується шляхом визначення програмних компетентностей (загальних і спеціальних) та розподілу результатів навчання за змістовими модулями.

Розділ I. Розробка освітньо-професійних і освітньо-наукових програм

1. Визначення профілю програми.

Профіль програми – це короткий документ, створений для представлення основної інформації про освітню програму. Він дозволяє визначити освітню програму на європейському академічному рівні або відповідному науковому спрямуванні, чим полегшує її розуміння усіма основними учасниками процесу підготовки фахівців: студентами, працедавцями, науковцями, викладачами, випускниками, керівниками вищих навчальних закладів, агенціями забезпечення якості, органами ліцензування та акредитації тощо.

Профіль програми визначає: предметну галузь, до якої належить певна освітня програма, її рівень (перший (бакалаврський) або другий (магістерський) та специфічні особливості програми, якими вона відрізняється від інших подібних програм.

Профіль програми призначений для використання:

- науково-педагогічними працівниками вищих навчальних закладів;
- фахівцями із визнання документів про освіту;
- абітурієнтами та здобувачами вищої освіти для кращої орієнтації щодо вибору спеціальностей та оволодіння компетентностями;
- роботодавцями для отримання інформації щодо академічного та професійного профілю випускників

Основні вимоги до шаблону профілю програми: даний документ повинен: забезпечувати узгоджене враження щодо специфіки програми; бути коротким і забезпечувати при цьому чітку конкретну інформацію та коментарі.

2. Зміст профілю програми.

Згідно із Європейськими рекомендаціями структура профілю програми має бути викладена в наступному порядку:

- а) титульний аркуш (**Додаток 1**);
- б) загальна інформація (титул програми) (**Додаток 2**);
- в) мета освітньої програми (**Додаток 3**);
- г) характеристика програми (**Додаток 3**);
- д) орієнтація на майбутнє працевлаштування та подальше навчання (**Додаток 3**);
- е) стиль та методика навчання (**Додаток 3**);
- є) програмні компетентності (**Додаток 3**);
- ж) програмні результати навчання (**Додаток 3**);
- з) ресурсне забезпечення реалізації програми (**Додаток 3**);
- и) академічна мобільність (**Додаток 3**).

Титульний аркуш. На титульному аркуші освітньо-професійної програми відповідно до встановленої форми мають бути відображені назва вищого навчального закладу, назва ОПП/ОПН, рівень освіти за спеціальністю, назви галузі знань і кваліфікації, а також дата затвердження Вченою радою і час введення освітньої програми в дію.

Загальна інформація (титул програми) повинна містити наступні дані.

Навчальний заклад. Офіційна назва навчального закладу, який присуджує кваліфікацію. У випадку спільних дипломів вказуються усі навчальні заклади (назва, країна, вищий навчальний заклад-координатор).

Ступінь вищої освіти та повна назва кваліфікації мовою оригіналу Доцільно назвати кваліфікацію також англійською мовою (бажано - офіційний переклад). **Важливо** переконатися у відповідності назви кваліфікації до назви її в акредитаційному сертифікаті.

Офіційна назва освітньої програми.

Тип диплому та обсяг програми. Приклади типів диплому – одиничний, подвійний, спільний. Обсяг вказується в кредитах ECTS та роках навчання.

Наявність акредитації. Вказується назва організації, яка надала акредитацію програмі, та країна, де розміщується ця організація. Зазначається період акредитації чи інституційної перевірки.

Цикл/рівень. Вказується цикли/рівні програми згідно з вимогами трьох рамок кваліфікацій: FQ-EHEA, EQF-LLL та національної.

Передумови. Вимоги, щодо попередньої освіти. За необхідності вказується що обмежує перехід на дану освітню програму.

Мова викладання.

Термін дії освітньої програми. Вказується термін дії освітньої програми до її наступного планового оновлення. Цей термін не може перевищувати періоду акредитації.

Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми. Вказується адреса сторінки даної освітньої програми в Інформаційному пакеті/Каталозі курсів закладу вищої освіти.

Мета освітньої програми.

Мету слід формулювати чітко та коротко (не більше двох речень)

Характеристика програми.

Предметна галузь (галузь знань, спеціальність, спеціалізація за наявності). Якщо програма є мульти- чи міждисциплінарною, то вказується перелік її основних компонентів та обсяг кожного компонента у відсотках від загального обсягу програми.

Якщо освітня програма є спеціалізованою (формальна спеціалізація в рамках спеціальності із відображенням цього в документі про вищу освіту), то вона повинна бути зареєстрованою в НАЗЯВО.

Орієнтація програми.

Освітньо-професійна (для молодшого бакалавра, бакалавра, магістра); освітньо-наукова (магістра, доктора філософії). Відповідно до МСКО освітньо-професійна та освітньо-наукова програма може мати академічну або прикладну орієнтацію. Доцільно коротко охарактеризувати наукову орієнтацію та професійні (спеціалізаційні) акценти.

Основний фокус програми та спеціалізації. Наприклад: загальна освіта в галузі (предметній області, спеціальності). Ключові слова.

Особливості програми. Вказуються особливості програми, які відрізняють її від інших програм (необхідність практики, стажування за кордоном, іноземна

мова, узгодженість даної програми із програмами інших країн, експериментальний характер програми та інші особливості, які надає Закон України «Про вищу освіту» в контексті академічної автономії викладання тощо).

Орієнтація на майбутнє працевлаштування та подальше навчання.

Коротко вказуються види економічної діяльності, основні посади та назви робіт за ДКП, професійні можливості, доступ до професійної або державної акредитації, сертифікації тощо.

Подальше навчання. Вказуються усі можливості для продовження навчання на вищому рівні.

Стиль та методика навчання.

Підходи до викладання та навчання. Коротко (до 3-х рядків) описуються основні підходи, методи та технології, які використовуються в процесі реалізації програми. Наприклад: студентоцентроване навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через лабораторну практику тощо.

Методи оцінювання. Наприклад: усні та письмові екзамени, практика, есе, презентації, проектна робота тощо.

Програмні компетентності.

В даному розділі рекомендується вказувати від 8 до 15 компетентностей загалом. Бажано навести коментар до кожної із компетентностей. Можлива додаткова внутрішня класифікація компетентностей (особливо спеціальних залежно від спеціалізації).

Необхідно пам'ятати, що набір компетентностей повинен відповідати визначеному рівню освітньої програми (перший чи другий цикли FQ-ЕНЕА, шостий чи сьомий рівень Національної рамки кваліфікацій). Компетентності варто описувати за видами: інтегральна, загальні та фахові.

Інтегральна компетентність. Формулюється шляхом конкретизації інтегральної компетентності відповідного стандарту вищої освіти в контексті особливостей даної освітньої програми.

Загальні компетентності. Подається перелік загальних компетентностей (рекомендується обирати із списку проекту Тьюнінг – **п.5.8 (Додаток 8)**). Доцільно не просто переписувати їх, а подати в розширеному вигляді із необхідними коментарями-доповненнями.

Фахові компетентності. Подається перелік спеціальних компетентностей. При цьому доцільно використовувати загальноприйняті напрацювання. Це значно полегшить міжнародне позиціонування освітньої програми. Подається перелік 15-18 фахових спеціальних компетентностей із врахуванням категорій компетентностей НРК: знання, уміння, комунікація, автономія і відповідальність. Рекомендуються використовувати міжнародні зразки (проект Тьюнінг, стандарти QAA тощо). Виділяються компетентності, визначені стандартом вищої освіти спеціальності та – за наявності, в професійному стандарті, – компетентності, визначені ЗВО). Якщо освітня програма передбачає наявність декількох неформальних спеціалізацій, то програмні компетентності доцільно формулювати для кожної спеціалізації зокрема.

Програмні результати навчання.

Результати навчання включають такі групи:

- знання з предметної області;
- когнітивні уміння та навички з предметної області;
- практичні навички з предметної області;
- загальні уміння.

Наводиться перелік основних результатів навчання за даною програмою (рекомендована кількість – від 15 до 20), які корелюються з програмними компетентностями і відповідають стандарту вищої освіти спеціальності. При формуванні програмних результатів навчання рекомендується враховувати міжнародні зразки (формулювання). Набір програмних результатів навчання має бути однаковим для усіх студентів освітньої програми. Програмні результати навчання можуть бути представлені у вигляді набору обов'язкових результатів навчання, які визначаються в державних стандартах вищої освіти.

Під час розроблення програмних результатів навчання варто враховувати:

- результати навчання характеризують те, що студент повинен продемонструвати після успішного завершення освітньої програми (демонстрація знань, умінь, здатності виконувати тощо);
- повний набір програмних результатів навчання виражає характерні особливості даної програми. Якщо серед них є результати, характерні також і для інших програм, їх доцільно виділити окремо;
- обов'язково враховувати загальновизнані на міжнародному рівні опорні точки;
- рекомендації міжнародних агенцій забезпечення якості.

Визначені результати навчання повинні бути:

- конкретними: забезпечувати достатній рівень деталізації;
- написаними зрозумілою мовою;
- предметними: сформульованими нейтрально;
- досяжними: реалістичними з погляду часу та ресурсів, необхідних для її досягнення;
- корисними: сприйматися як такі, що відповідають рівню вищої освіти та вимогам/очікуванням суспільства;
- відповідними: відповідати кваліфікаційним вимогам;
- мати характер стандартів: визначити стандартні вимоги, яким мають відповідати результати навчання.

Результати навчання повинні також відображати відповідний їм тип навчальної діяльності. Тобто повинно бути відображено, чи результат навчання стосується засвоєння знань, чи розуміння, чи механічних навичок, чи професійного становища. Назва результату навчання містить також інформацію про очікуваний рівень вивчення: ширину, глибину, складність.

Ресурсне забезпечення реалізації програми.

Кадрове забезпечення. Вказуються специфічні характеристики кадрового забезпечення, включаючи можливу участь закордонних фахівців.

Матеріально-технічне забезпечення. Вказуються специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення.

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення. Вказуються

специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення.

Академічна мобільність.

Національна кредитна мобільність. Вказується наприклад, укладені угоди про академічну мобільність, про подвійне дипломування тощо.

Міжнародна кредитна мобільність. Вказуються укладені угоди про міжнародну академічну мобільність (Еразмус +), про подвійне дипломування, про тривалі міжнародні проекти, які передбачають включене навчання студентів тощо.

Навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Подаються умови та особливості освітньої програми в контексті навчання іноземних громадян.

3. Методологія побудови освітніх програм.

Визначити потребу та потенціал:

– проконсультуватися з зацікавленими сторонами (потенційними студентами, науковцями, потенційними роботодавцями) для перевірки потреби в даній програмі;

– вирішити, чи запропонована програма відповідає встановленим або новим професійним вимогам.

Визначити профіль та ключові компетентності:

– визначити основні дисципліни/предметні області, що формують основу освітньої програми;

– визначити орієнтацію та вказати тип програми: загальна чи спеціалізована;

– визначити та описати потенційні галузі та сектори, де випускники зможуть знайти місце роботи;

– визначити та описати внесок програми для розвитку особистого та громадянського рівня культури;

– визначити програмні компетентності, розподіливши їх на загальні та спеціальні компетентності, найбільш відповідні для запропонованої програми;

– сформулювати ключові загальні та спеціальні компетентності детальніше з використанням запропонованих рекомендацій.

Сформулювати програмні результати навчання:

– сформулювати програмні результати навчання (15-20 результатів) відповідно до програмних компетентностей.

Вирішити питання щодо модуляризації освітньої програми:

– вирішити, чи кожний компонент програми повинен мати кратний кредитний вимір (3-6-9), чи інший вимір, що відповідає реальному навчальному навантаженню;

– призначити кредити ECTS кожному компоненту освітньої програми за умови, що одному семестру відповідає 30 кредитів ECTS, а звичайному навчальному року – 60 ECTS кредитів, 1 кредит ECTS відповідає 30 годинам навчального навантаження студента, ***кількість аудиторних занять становить 1/3 кредиту ECTS (+ орієнтовно до 100 год. на весь курс підготовки бакалавра; до 25-30 - магістра).***

Визначити компетентності та сформулювати результати навчання для кожного модуля:

- вибрати загальні та спеціальні компетентності, які слід сформувати та покращити в кожному модулі на основі програмних компетентностей;
- сформулювати результати навчання для кожної компетентності, які слід розвинути в даній структурній одиниці освітньої програми.

Визначити підходи до викладання, навчання та оцінювання:

- погодити спосіб якнайкращого розвитку та оцінювання компетентностей та досягнення бажаних результатів навчання;
- передбачити різноманітні підходи до навчання, викладання та оцінювання.

Перевірити, чи охоплені ключові (загальні) та предметно-спеціалізовані компетентності:

- перевірити розвиток ключових (загальних) та спеціальних компетентностей;
- перевірити, чи всі програмні ключові (загальні) та спеціальні компетентності покриваються модулями/одиницями курсу.

Описати програму та її структурні одиниці:

- підготувати опис програми та описи її структурних одиниць на основі профілю програми, програмних компетентностей, програмних результатів навчання, розподілу кредитів, визначених підходів до навчання та оцінювання.

Перевірити баланс та реалізованість:

- перевірити, чи завершена програма збалансована, тобто чи прикладені засилля вартують компетентностей, яких має бути досягнуто;
- перевірити, чи кредити присвоєні раціонально, чи студенти здатні завершити окремі дисципліни та всю освітню програму, вклавшись у визначений час.

Реалізація, моніторинг та удосконалення:

- реалізувати освітню програму та її компоненти відповідно до чіткої структури та прозорого плану впровадження;
- виконувати моніторинг програми та її компонентів, опитуючи студентів та працівників для оцінювання викладання, навчання та оцінювання, а також вихідної інформації відповідно до показника успішності;
- проводити аналіз отриманих результатів;
- використовувати системи зворотного та прямого зв'язку для аналізу результатів оцінювання та очікуваних розробок у предметній області з врахуванням потреб суспільства та наукового середовища;
- використовувати отриману інформацію для удосконалення програми загалом та її компонентів.

4. Компетентності та результати навчання.

Компетентності являють собою динамічне поєднання знань, розумінь, навичок, умінь та здатностей. Розвиток компетентностей є метою навчальних програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах.

Результати навчання – формулювання того, що, як очікується, повинен

знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Можуть стосуватися окремого модуля курсу або періоду навчання (програми першого чи другого рівнів). Результати навчання визначають вимоги до присудження кредиту.

Результати навчання формулюють викладачі – результати відображають очікування викладачів щодо результатів їхньої навчальної діяльності.

Результати навчання формулюється в термінах компетентностей.

Процедури формулювання назв результатів навчання та компетентностей в їх системній цілісності охоплює цілий ряд рівнів опису, починаючи із рамок кваліфікацій і закінчуючи навчальною дисципліною.

Базовою термінологією для формулювання результатів навчання та компетентностей в Україні є термінологія дескрипторів Національної рамки кваліфікацій (**Додаток 9**).

Програмні компетентності та результати повинні відповідати компонентам освітньої програми: матриці відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми (**Додаток 6**), матриці забезпечення програмних результатів навчання відповідним компонентам освітньої програми (**Додаток 7**).

5. Формулювання програмних компетентностей.

Програмні компетентності визначаються виходячи із видів і завдань певної професійної діяльності і формулюються мовою зрозумілою роботодавцю.

Компетентності містять знання і розуміння (теоретичні знання, а також здатність усвідомлювати й розуміти), знання, як діяти (практичне застосування знань у певних ситуаціях), знання, як жити (реалізацію особистих цінностей як інтегрального елементу світосприйняття та соціальної комунікації).

За видами компетентності поділяють на загальні та спеціальні (фахові) компетентності. Загальні компетентності мають універсальний характер не прив'язаний до якоїсь предметної галузі. Це, наприклад, здатність до навчання, креативність, володіння іноземними мовами, базовими інформаційними технологіями тощо. Формування таких компетентностей, як правило, забезпечується у процесі вивчення дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклів, а також фахових дисциплін.

Загальні компетентності повинні гармонійно поєднуватись із спеціальними компетентностями. Спеціальні (фахові) компетентності залежать від предметної галузі, саме вони визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника і роблять кожну освітню програму професійно-орієнтованою.

Загальні компетентності класифікуються за трьома категоріями:

– інструментальні (когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здатності). Наприклад: здатність до аналізу та синтезу; здатність до організації та планування; базові загальні знання; засвоєння основ базових знань з професії; усне і письмове спілкування рідною мовою; знання другої мови; елементарні комп'ютерні навички; навички управління інформацією (уміння

знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел); розв'язання проблемних ситуацій; прийняття рішень;

– міжособистісні (навички спілкування, соціальна взаємодія та співпраця). Наприклад: здатність до критики та самокритики; взаємодія (робота в команді); міжособистісні навички та вміння; здатність працювати в міждисциплінарній команді; здатність спілкуватися з експертами з інших галузей; позитивне ставлення до несхожості та інших культур; здатність працювати в міжнародному середовищі; етичні зобов'язання;

– системні (поєднання розуміння, сприйнятливості та знань, здатність планування змін для удосконалення систем, розроблення повних систем). Наприклад: здатність застосовувати знання на практиці; дослідницькі навички та уміння; здатність до навчання; здатність пристосовуватись до нових ситуацій; здатність породжувати нові ідеї (креативність); лідерські якості; розуміння культури та звичаїв інших країн; здатність працювати самостійно; планування і управління проектами; ініціативність та дух підприємства; турбота про якість; бажання досягти успіху.

6. Формулювання результатів навчання.

Результати навчання повинні формулюватися так, щоб можна було їх виміряти – однозначно визначити факт і якість їх досягнення студентами.

Результати навчання тісно пов'язані із рівнями навчання. Наприклад, формулювання, знань, очікуваних від студента в області певної галузі науки на першому курсі, повинно відрізнитися від формулювання їх наприкінці другого курсу чи бакалаврської програми загалом.

Формулювання результатів навчання слід починати дієсловом дії, за яким іде об'єкт дієслова, а далі – фраза, яка формує контекст. *Доцільно використовувати лише одне дієслово для опису одного результату навчання; уникати неточних термінів (таких як: знати, розуміти, усвідомити, опанувати, ознайомитися) та складних речень (використовувати більше простих конструкцій для чіткого розуміння); результати навчання повинні бути чіткими та піддаватися вимірюванню та оцінюванню. При формуванні результатів навчання слід враховувати обмеження у часі, протягом якого необхідно їх досягти.*

Формулювання результатів навчання в когнітивній сфері спрямовані на формування знань, розуміння, застосування, аналізу, синтезу, оцінювання.

Знання – здатність запам'ятати або відтворити факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи тощо) без необхідності їх розуміння. Рекомендовано вживати дієслова з вимогами засвоєння знань студентом: *назвати, впорядкувати, зібрати, визначити, описати, знайти, перевірити, продублювати, помітити, скласти список, повторити, відтворити, показати, сказати, встановити зв'язок тощо).*

Розуміння – здатність розуміти та інтерпретувати вивчене. Це означає уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворити словесний матеріал на, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань. Рекомендовано вживати дієслова: *класифікувати,*

асоціювати з, змінити, прояснити, перетворити, побудувати, описати, обговорити, виділити, оцінити, пояснити, виразити, розширити, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, зробити висновок, пояснити різницю між, розпізнати, передбачити, доповісти, вибрати, переглянути, перекласти, знайти рішення тощо.

Застосування – здатність використати вивчений матеріал у нових ситуаціях, наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв’язання конкретних задач. Рекомендовано вживати дієслова: *застосувати, змінити, обчислити, оцінити, вибрати, продемонструвати, розробити, виявити, завершити, знайти, ілюструвати, модифікувати, організувати, передбачити, підготувати, віднести до, планувати, вибрати, показати, перетворити, використати, окреслити та інші.*

Аналіз – здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їхні взаємозв’язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних. При формулюванні результатів навчання щодо здатності до аналізу знань рекомендовано вживати дієслова: *упорядкувати, аналізувати, розділити на складові, обчислити, розділити на категорії, порівняти, класифікувати, поєднати, протиставити, критикувати, дискутувати, визначити, зробити висновок, вивести, виділити, розділити, оцінити, випробувати, експериментувати, ілюструвати, дослідити, співвіднести, тестувати тощо.*

Синтез – здатність поєднати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю. Рекомендовано вживати дієслова: *аргументувати, упорядкувати, поєднати, класифікувати, зібрати, скомпіювати, спроектувати, розробити, пояснити, встановити, формулювати, узагальнити, інтегрувати, модифікувати, організувати, планувати, запропонувати, реконструювати, установити зв’язок із, підсумувати тощо.*

Оцінювання – здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі. Рекомендовано вживати дієслова: *оцінити, встановити, аргументувати, вибрати, поєднати, порівняти, зробити висновок, зіставити, критикувати, захищати, пояснити, рейтингувати, розбудити, виміряти, передбачити, рекомендувати, співвіднести до, узагальнити, ухвалити тощо.*

Формулювання результатів навчання в *афективній сфері* стосується емоційної компоненти навчального процесу, починаючи від бажання студента отримати інформацію до інтегрування ідей, переконань та ставлення.

Для формулювання результатів навчання в *афективній сфері* використовуються такі дієслова: *діяти, позитивно оцінювати, дотримуватися, запитувати, сприймати, відповідати, допомагати, намагатися, відхилити, кидати виклик, завершувати, співпрацювати, поєднувати, пристосовувати, захищати, демонструвати, дискутувати, показувати, розмежовувати, обирати, ініціювати, інтегрувати, містити, слідувати, виправдовувати, слухати, організувати, брати участь, практикувати, поширювати, осуджувати, ставити запитання, відносити до, звітувати, розв’язувати, підтримувати, синтезувати, цінити тощо.*

При формулюванні результатів навчання в *психомоторній сфері* в

основному наголошується на фізичних навичках, зокрема на питаннях координації мозкової та м'язової діяльності. Тут доречно вживати дієслова: *копіювати, слідувати, повторити, дотримуватися (для імітації); відтворити, побудувати, виконати, впровадити (для характеристики маніпулювання); демонструвати, завершити, показати, калібрувати, контролювати, вдосконалити (характеризують рівень точності); сконструювати, вирішити, координувати, скомбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробити, сформулювати, модифікувати, вдосконалити (описують рівень поєднання); спроектувати, виокремити, управлять, винайти, керувати проектом (визначають рівень натуралізації).*

7. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Подається інформація про види (форми) підсумкової атестації та документи, які отримує випускник на основі її успішного проходження (**Додаток 5**).

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

8. Узгодження елементів освітньої програми

Завершальним етапом формування освітньої програми є створення навчального плану, що вимагає від розробників дотримання певних нормативних вимог:

– дотримання загального обсягу освітньої програми: для освітньо-професійної програми бакалавра - **240 кредитів ECTS**,

– для освітньо-професійної програми магістра - **90 кредитів ECTS**, для освітньо-наукової програми магістра - **120 кредитів ECTS**;

– кредитності вимірів трудомісткості: 1 навчальний рік – 60 кредитів ECTS; 1 семестр відповідає 30 кредитам ECTS; 1 кредит ECTS= 30 годин; 1 тиждень – 1,5 кредити;

– варіативна частина освітньої програми дисциплін має складати 25-40% загального обсягу, при цьому вибіркові дисципліни можуть пропонуватись як в обов'язковій, так і варіативній частині освітньої програми;

– частка вибірових дисциплін за вибором студента повинна становити не менше 25% від загальної кількості кредитів за кожним освітнім рівнем (для освітньо-професійної програми бакалавра

– 60 кредитів ECTS, для освітньо-професійної програми магістра – 24 кредити ECTS, для освітньо-наукової програми магістра - 30 кредитів ECTS);

– дотримуватися кратності кредитних обсягів навчальних дисциплін

– принципу модуляризації й бімодуляризації освітніх програм (3-6-9-1, 2-15 кредитів ECTS).

Розподіл кредитних обсягів за циклами (блоками) для формування модулів/дисциплін в освітньо-професійній програмі першого рівня вищої освіти – бакалавра (за спеціальностями) (**Додаток 10**); та другого (магістерського) рівня (**Додаток 11-12**).

Розділ II. Розробка навчальних планів.

Навчальний план - це нормативний документ вищого навчального закладу, який складається для різних форм навчання на підставі освітньої програми та структурно-логічної схеми підготовки, визначає організацію освітнього процесу підготовки фахівців університету.

Навчальний план розробляється окремо для кожного освітнього рівня (бакалавр, магістр), напряму підготовки (спеціальності) і кожної форми навчання (денна, заочна).

Загальний навчальний час підготовки фахівців за освітнім рівнем бакалавра на основі повної загальної середньої освіти складає 240 кредитів ECTS, на основі диплома молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) - 120 кредитів ECTS.

Обсяг освітньо-професійної програми за освітнім рівнем магістра (на основі диплома бакалавра) - 90 кредитів ECTS, обсяг освітньо-наукової програми за освітнім рівнем магістра - 120 кредитів ECTS. При цьому загальний навчальний час підготовки не враховує канікули і складається з навчального часу засвоєння основної частини змісту освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми та вибіркової частини.

Навчальний план затверджується Вченою радою університету, підписується ректором (проректором з науково-педагогічної роботи) університету і засвідчується печаткою.

Навчальні плани підготовки фахівців підлягають перегляду не раніше, ніж після закінчення терміну освітньо-професійної, освітньо-наукової) програми.

Підставою для розробки нових навчальних планів є:

- затвердження Кабінетом Міністрів України нового переліку напрямів підготовки (спеціальностей) або внесення змін до чинного переліку;
- внесення змін до циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки (за рішенням Міністерства освіти і науки України або Вченої ради університету);
- внесення змін до циклу самостійного вибору навчального закладу або циклу самостійного вибору студента (за рішенням вчених рад навчальних підрозділів).

Навчальний план складається за змістом і на підставі освітньо-професійної, освітньо-наукової програм та структурно-логічної схеми підготовки фахівців і визначає:

- графік навчального процесу
- план навчального процесу
- зведений бюджет часу
- перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін
- послідовність їх вивчення
- конкретні форми проведення занять та їх обсяг
- форми проведення підсумкового контролю
- обсяг часу, передбачений на самостійну роботу студентів.

Оформлення навчальних планів має бути виконане у відповідності до

затвердженої форми (Додатки 10-12).

Для полегшення процесу складання структурно-логічної схеми напряму підготовки (спеціальності) у навчальних планах в межах університету можуть використовуватися такі умовні позначення циклів дисциплін:

ЦЗ - цикл дисциплін загальної підготовки;

ЦП – цикл дисциплін професійної підготовки;

ПП – цикл дисциплін практичної підготовки;

З(П)СВЗ - цикл дисциплін самостійного вибору ВНЗ загальної (професійної) підготовки;

З(П)ВВС - цикл дисциплін вільного вибору студента загальної (професійної) підготовки або наскрізна нумерація.

Основними структурними елементами навчального плану є:

- загальні реквізити
- графік навчального процесу
- план навчального процесу

Навчальний план починається з заповнення його *загальних реквізитів*:
Гриф керівника вищого навчального закладу «ЗАТВЕРДЖУЮ» (підпис, прізвище та ініціали, дата, печатка закладу)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор (проректор) (підпис)

Прізвище та ініціали

(дата)

(печатка)

Визначення назви Міністерства (органу - засновника ВНЗ) згідно з Законом України «Про вищу освіту», освітнього рівня (рівнів), галузі знань, спеціальності та спеціалізації, а також форми навчання (денна, заочна)

Міністерство освіти і науки України

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний університет бізнесу і права»

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Підготовки (освітній рівень) з галузі знань (шифр і назва галузі)

Освітня програма _____

Спеціальності (шифр і назва)

Спеціалізації _____

Форма навчання (денна, заочна)

Шифр і назва спеціальності повинні відповідати Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітніми рівнями бакалавра, магістра.

Визначення освітніх рівнів (бакалавр, магістр), термінів їх навчання, на базі якої освітньо-професійної програми здійснюється підготовка фахівців, а також кваліфікації:

а) для освітнього рівня бакалавр

Освітній рівень - бакалавр

Термін навчання _____

Кваліфікація _____

б) для освітнього рівня магістр

Освітній рівень - магістр

Термін навчання (на базі освітньо-професійної програми бакалавра____, спеціаліста)_____

Кваліфікація _____

Кваліфікація фахівця: назва професійної кваліфікації є назвою первинної посади, яку може обіймати випускник без досвіду попередньої роботи. Ця назва повинна відповідати затвердженому галузевому стандарту вищої освіти, У випадку його відсутності або у випадку присвоєння додаткової кваліфікації назви кваліфікацій обираються з діючого Класифікатора професій (ДК 003:2010) відповідно до очікуваних результатів навчання за програмою підготовки.

Присвоєння професійних кваліфікацій має бути обґрунтоване відповідністю результатів навчання за програмою підготовки вимогам професійного стандарту (за його відсутності - кваліфікаційній характеристиці).

Присвоєння додаткової кваліфікації мотивується вибірковою частиною програми підготовки (цикл вільного вибору студента), додатково обумовлюється наявністю практичної підготовки (практики) та підтверджується окремою формою атестації (як правило, випускною роботою).

Кожен студент може отримати лише *одну додаткову професійну кваліфікацію*.

Термін навчання:

- Нормативна тривалість освітньо-професійної програми бакалавра в університеті складає *3 роки 10 місяців*;

- Нормативна тривалість освітньо-професійної програми за освітнім рівнем магістра - *1 рік 4 місяців*; освітньо-наукової програми за освітнім рівнем магістра - *1 рік 9 місяців*.

У графіку навчального процесу обов'язково визначаються роки (курси) навчання за відповідною освітньо-професійною програмою, на кожний з яких передбачається обсяг теоретичного навчання, види та терміни практик, екзаменаційних сесій, канікул, атестації, Вводяться відповідні позначки для названих складових. Наводиться таблиця зведеного бюджету часу (в тижнях). У графіку навчального процесу визначаються (відповідно до освітньо-професійних програм) форми атестації здобувачів вищої освіти. Дотримання визначених стандартами вищої освіти форм атестації є обов'язковими.

Графік навчального процесу формується, виходячи з таких позицій:

- навчальний рік починається, як правило, 1 вересня і включає два семестри (осінньо-зимовий, весняно-літній), дві екзаменаційні сесії (зимову, літню) та практики. Сукупна тривалість семестрів, екзаменаційних сесій і практик упродовж навчального року (курсу) не може бути меншою, ніж 40 тижнів;

- тривалість теоретичного навчання може складати 15-17 тижнів в осінньо-зимовому семестрі та 16-18 - у весняно-літньому семестрі (за винятком останнього семестру освітнього рівня);

- тривалість семестрів і дата початку теоретичних (аудиторних) занять можуть бути змінені у випадку проведення навчальних і виробничих практик з відривом від занять;

- тривалість екзаменаційної сесії складає три тижні, однак може бути зменшена до двох тижнів для освітнього рівня бакалавр та 1-2 тижні для освітнього рівня магістра. Інтервал між екзаменами має становити не менше трьох днів. З навчальної дисципліни планувати тільки один вид підсумкового контролю, за винятком наскрізних навчальних дисциплін, які вивчаються впродовж декількох семестрів;

- сумарна тривалість канікул протягом навчального курсу (крім випускного семестру) повинна становити не менше 8 тижнів (у тому числі 2(3) тижні під час зимових канікул), але не більше 12 тижнів;

- для проведення кожної форми атестації здобувачів вищої освіти для присвоєння кваліфікації у графіку навчального процесу виділяється 1 тиждень;

- за весь період навчання має бути виділено не менше: 6-ти тижнів на проходження практики з відривом від навчання, яка є обов'язковим компонентом нормативної частини програми підготовки (для освітньої програми бакалавра), 8-и тижнів (для освітньо-професійної програми магістра), 14-ти тижнів (для освітньо-наукової програми магістра). Рекомендується ці тижні планувати як виробничу практику, а навчальні практики планувати за рахунок циклу самостійного вибору навчального закладу. Навчальні практики плануються в навчальних планах після ознайомлення студентів з курсом дисциплін, що мають на меті ознайомлення із напрямом підготовки за фахом. Навчальні практики можуть організовуватися з відривом від навчання, без відриву від навчання, у структурі окремих навчальних курсів, у визначені дні тижня протягом семестру. Якщо вибірковою частиною навчального плану передбачена підготовка для отримання додаткової професійної кваліфікації, має передбачатися проведення з відривом від навчання відповідної виробничої практики тривалістю не менше 4 тижні;

- на виконання освітньо-професійної та освітньо-наукової програми магістра, з метою підвищення якості контролю виконання магістерських робіт до навчальних планів введено науково-дослідну практику за усіма спеціальностями (без відриву від навчання, у вільні від теоретичних занять дні - ухвала Вченої ради університету від 4 березня 2014 року).

Основою для розробки освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм і навчальних планів випускаючими кафедрами є:

- перелік компетентностей випускника

- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності) або кваліфікаційних характеристик працівників. Не допускається планування навчальних дисциплін, за якими не визначені результати навчання;

- обсяги навчальних дисциплін мають бути пропорційними їх участі у забезпеченні досягнення заявлених результатів навчання;

- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;

- форми атестації здобувачів вищої освіти

Нормативна частина освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми визначається для різних освітніх рівнів таким чином:

Освітня програма підготовки включає:

- цикл загальних дисциплін, що включає обов'язкові та вибіркові дисципліни;

- цикл дисциплін професійної підготовки, який включає теоретичну, практичну, науково-практичну підготовку та дисципліни вільного вибору студента та ВНЗ;

Освітньо-професійні програми підготовки бакалавра, магістра складаються з двох частин:

- освітніх частин програм, які забезпечують отримання фахівцями вищої освіти за відповідною спеціальністю (спеціалізацією);

- професійних частин програм, які разом з освітніми частинами програм забезпечують отримання фахівцями відповідного освітнього ступеня бакалавр, магістр.

Складовою освітньо-професійної програми є також вибіркова частина (дисципліни самостійного вибору ВНЗ та вільного вибору студента).

Навчальним планом для певної спеціальності має визначатися перелік обов'язкових дисциплін (максимум - 75% від загального обсягу кредитів ECTS) (лист МОН України від 13.03.2015 року №1/9-126). Не менше 25% навчального навантаження має складати варіативна частина за вибором студента (Закон України «Про вищу освіту»).

Зменшувати мінімальний обсяг обов'язкових дисциплін, вилучати їх, а також вводити нові обов'язкові дисципліни, не передбачені освітньою програмою, забороняється. На два останніх семестри навчання планується, як правило, значна за обсягом практична та науково-практична робота (виробнича, науково-дослідна практика), яка завершується атестацією у вигляді екзаменів (тестування), державної атестації бакалавра, дипломної роботи освітнього рівня магістра. Зменшення часу на практичну та науково-практичну підготовку випускників введенням додаткових тижнів теоретичного навчання в останньому семестрі заборонено.

Вибіркові навчальні дисципліни встановлюються вищим навчальним закладом, складаються з циклів самостійного вибору ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» та вільного вибору студента і вводяться для задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб особи, ефективного використання можливостей і традицій закладу, регіональних потреб. До цього циклу можуть бути віднесені гуманітарні, соціально-економічні, природничо-наукові (фундаментальні), загально-професійні, професійно-орієнтовані та спеціальні дисципліни. Вибіркова частина освітньої програми підготовки включає блок дисциплін самостійного вибору ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» і блок дисциплін для вільного вибору студентом навчальних дисциплін. Формування блоку дисциплін самостійного вибору ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» передбачає врахування особливостей навчального закладу в поглибленні фахової підготовки за спеціальністю.

Обов'язкова частина програми підготовки і блок самостійного вибору

ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» є інваріантними для всіх студентів певної спеціальності, незалежно від обраної студентом спеціалізації чи додаткової спеціальності. Успішне засвоєння інваріантної складової освітньої програми є підставою для присвоєння студенту відповідної академічної кваліфікації.

Для реалізації вільного вибору студента в університеті передбачено два варіанти:

- вибір за блоками дисциплін (додаткової спеціальності, спеціалізації);
- вибір окремих дисциплін з переліку.

Тобто дисципліни вільного вибору можуть обиратися студентами як окремо, так і блоками, що формуються за ознакою можливості отримання споріднених компетентностей для присудження відповідної додаткової кваліфікації.

Вивчення навчальних дисциплін циклу вільного вибору студента у програмах бакалаврської підготовки доцільно планувати з третього курсу. Порядок організації вивчення дисциплін вільного вибору студента затверджується Вченою радою університету.

На останній семестр навчання планується, як правило, значна за обсягом практична та науково-практична підготовка (науково-дослідна, виробнича, переддипломна практики).

При складанні навчального плану враховувати, що ціна кредиту ECTS складає 30 академічних годин. Нормативна кількість залікових одиниць на один навчальний рік - 60 кредитів ECTS (як правило, по 30 кредитів ECTS на кожний семестр).

Кількість кредитів ECTS на навчальну дисципліну визначається діленням загального обсягу годин з навчальної дисципліни на ціну кредиту. Навчальні дисципліни і практики плануються, як правило, в обсязі трьох і більше кредитів ECTS, а їх кількість на навчальний рік не перевищує шістнадцять (Наказ МОН України від №47). Зменшення кількості навчальних дисциплін забезпечується запровадженням модульної структури навчальних планів за рахунок укрупнення навчальних курсів, їх групування у блоки з дотриманням правила модуляризації (бімодуляризації), коли обсяги навчальних курсів/дисциплін та практик мають бути кратні певній мінімальній кількості кредитів, наприклад, 3-6-9-12. Обсяг усіх видів навчального навантаження студента в плані має бути кратним цілому числу «3» кредитів ECTS.

Курсова робота виділяється окремою позицією в навчальному плані у блоці практичної підготовки в обсязі 3 кредити ECTS на одну курсову роботу та враховується в число 16 дисциплін на рік. Кількість курсових робіт не повинна перевищувати 1 на навчальний рік. Студентам першого курсу курсові роботи не плануються, а у випускному семестрі можуть плануватися лише за умови відсутності у навчальному плані випускної роботи.

Навчальним складовим, які плануються у тижнях (практика, атестація), встановлюються 3 кредити ECTS за кожні два тижні. На науково-дослідну практику для здобувачів вищої освіти за програмами підготовки магістра виділяється час в розрахунку на одного студента у кількості $0.4n$, де n -

кількість тижнів теоретичного навчання у семестрі (з заокругленням до меншого цілого числа кратного 3); при цьому ціна 1 тижня науково-дослідної практики з підготовки магістерської роботи рівна 1 кредиту ECTS.

Вивчення усіх навчальних дисциплін завершується заліком або екзаменом. Екзамен як підсумкова форма контролю не планується для дисциплін, у яких відсутні лекційні заняття (за винятком іноземної мови).

Кількість екзаменів у семестрі не повинна перевищувати 5.

Кількість екзаменів та заліків (враховуючи практики і курсові роботи) за семестр не може перевищувати 8.

Тижневе навантаження при підготовці бакалаврів не повинно перевищувати 20-24 години, магістрів – 16-18 години (перший-третій семестри), на четвертий семестр теоретичне навчання не планується.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити не більше 2/3 загального навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни.

Кількість аудиторних навчальних годин для студентів денної форми навчання складає не менше 1/3 від загальної кількості годин (10 годин у 1 кредиті ECTS).

Кількість аудиторних годин в одному кредиті ECTS може відрізнятися залежно від галузі знань та спеціальності: підготовка у сфері природничих наук потребує більшого часу на роботу в лабораторіях та практичну підготовку, у той час при підготовці студентів за спеціальностями соціально-гуманітарного спрямування більше часу має виділятися на самостійну роботу студента.

При розробці навчальних планів для студентів заочної (дистанційної) форми навчання необхідно мати на увазі, що:

- план за заочною (дистанційною) формою навчання є не самостійним планом, а адаптованою до меншої тривалості аудиторних занять версією навчального плану за денною формою навчання. Перелік дисциплін, їх кредитний вимір, вид навчальних занять і заключні форми контролю повинні співпадати з планом денної форми навчання;

- рекомендується планувати навчальні заняття, як правило, з розрахунку не більше 6 годин на 1 кредит ECTS для бакалаврів, 3 годин на 1 кредит ECTS для магістрів;

- тривалість робочого дня становить не менше 6 академічних годин;

- виділяти час на проведення екзамену - 2 години (для письмового), 4 години (для усного). При цьому в день складання екзамену кількість аудиторних занять обмежити до 2-4 годин;

- для студентів, які навчаються без відриву від виробництва, передбачається виробнича (педагогічна) практика . Навчальні практики для студентів заочної форми навчання не плануються;

- при складанні навчальних планів для дистанційної форми навчання необхідно передбачити обов'язкові аудиторні години для відпрацювання лабораторних занять з навчальних дисциплін, для яких такий вид навчальної роботи передбачений навчальним планом.

Навчальний план розробляється випусковою кафедрою або визначеною групою фахівців та погоджується:

- директором інституту/проректором з НМР;
- завідувачем випускової кафедри;
- навчально-методичним відділом університету;

Навчальний план для затвердження вноситься на розгляд Вченої ради університету.